

INSTITUTIONEN FÖR GLOBALA STUDIER

MED OMSORGSFULL PLANERING

En studie om hur könsroller upplevs i hemmets vardagspraktik

Moa Tjärnström

Examensarbete i socialantropologi

Uppsats/Examensarbete:	15 HP
Program och/eller kurs:	Antropologprogrammet
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2023
Handledare:	Staffan Appelgren
Examinator:	-
Antal ord	9133

Innehållsförteckning

Abstract & nyckelord	3
1. Inledning	4
2. Syfte & frågeställning	5
3. Tidigare forskning.....	5
4. Teoretisk anknytning.....	7
4.1 Genus	7
4.2 Emotionellt arbete	7
4.3 Omsorgsmoral.....	8
4.4 Ansvarsrationaltet.....	8
5. Material & metod.....	9
5.1 Metod & genomförande	9
5.1.1 Emic & Etic.....	10
5.2 Urval.....	11
5.3 Analysmetod	11
5.4 Etisk hänsyn & dilemman	12
6. Etnografisk diskussion	13
6.1 Att ha koll.....	14
6.2 Förväntningar.....	18
6.3 Omhändertagande.....	21
6.4 Kontroll.....	24
7. Avslutning	27
Litteraturförteckning.....	28

Abstract & nyckelord

Denna uppsats analyserar pars upplevelser av könsroller i hemmet och hur själva utövandet upplevs. Studien bygger på ett etnografisk fältarbete i Göteborg, med syfte att ta del av hur heterosexuella par upplever utövandet av vardagssysslor i hemmet i relation till genus. Den teoretiska utgångspunkten för studien är ett genusperspektiv för att förstå hur vi i vardagen tillskriver, skapar och gör genus. Studien innefattar hur paren uppfattar och talar om dessa skapandeprocesser.

Bland samtliga par i denna studie var det kvinnan som bar huvudansvar för att *ta hand om* saker och ting samt det huvudsakliga ansvaret för partner, barn, djur eller andra vänner eller familjemedlemmar. Detta ansvar benämns oftast med att vara *omtänksam* eller *tänka på*, och något som de uppfattar som positivt.

Det ansvarstagandet som dock beskrivs som *kontrollerande* är när utövandet upplevs som påfrestning, jäkt, för påstridigt eller ineffektivt.

Vissa vardagliga praktikerna i hemmet benämns hos deltagarna som *måsten* eller som något man bör *hinna med*. Sådana *måsten och att hinna allt* hör samman med föreställning, normer och förväntningar kring könsroller.

Planering och strukturering av vardagliga praktiker i hemmet kan benämnas som ett typ av huvudansvar, eller projektledning, som vi oftare ser i dagens samhällsdebatter.

Nyckelord: Genus, vardagsliv, hemmet, ansvar, omsorg, kontroll

1. Inledning

I Sverige är det kvinnorna som i större utsträckning ansvarar för de obetalda hushållssysslorna och omsorgen i hemmet (Jämställdhetsmyndigheten, 2023). Annan tidigare forskning visar på att uppdelningen av projektledning och helhetsansvar i hemmet och vardagen tenderar att falla på kvinnorna i heterosexuella parrelationer (Pink 2004, Platzer 2007).

I dagens hem är det alltså vanligt att huvudansvaret för att diverse sysslor i hemmet *blir av* eller *tas om hand om* tillfaller kvinnan i förhållandet. Men när detta fenomen skrivs och talas om i nutida samhällsdebatter förekommer oftare termerna *projektledare* eller *ansvar*. I våra vardagliga liv behöver det nödvändigtvis inte vara sådana ord vi använder, utan hemmets praktiker kanske oftare beskrivs i ord av att *vara omtänksam*, *ta hand om* eller *att ha koll*. Att *vara omhändertagande* utmärker sig och skiljer sig från att *fatta beslut* och *kontrollera* genom att det är en ständig pågående process av att vara inkännande, anpassningsbar, prövande och responsiv, med mera (Mol, 2021).

Processerna av att vara *omtänksam* i relation till hemmet och vardag, låter sig därav kanske inte så lätt ordnas i just termer av att vara projektledare. Själva görandet av *omtänksamhet* tycks svårt att uppmärksamma och peka ut, då det sker relativt responsivt och relationellt och inte något som man tar ett rationellt beslut och planerar kring, och därför inte lätt kan överlåtas eller förklaras till någon annan (Mol, 2021). Således kan denna ibland outtalad kännedom i vardagen vara svår att uttrycka, jag har därför valt att fokusera på hur paren i studien uppfattar och talar om dessa processer.

Studiens huvudsyfte med studien är att undersöka upplevelserna av könsroller och hur själva utövandet av könsroller upplevs.

Till följd av att forska kring hur kön och genus görs i våra vardagliga liv kan sådan forskning få oss att förstå hur det begreppen i sitt sammanhang samspelar i relation till förväntningar, föreställningar och normer. Forskning kring vardagens praktiker och sysslor kan belysa strukturer, normer och förväntningar i samhället som bidrar till en icke jämställd vardag.

2. Syfte & frågeställning

Syftet med studien är att undersöka hur heterosexuella par med gemensamt boende upplever processerna kring och skapandet av könsroller i hemmet. För att svara på detta har jag valt att studera hur paren förhåller sig till vardagliga sysslor i hemmet och deras upplevelser av dessa göranden. Min frågeställning är följande:

- Hur upplever paren utövandet av könsroller i hemmet?
- Hur uppfattas och mottas utövandet av könsroller?

3. Tidigare forskning

Fanny Ambjörnsson (2018), genusforskaren och socialantropolog, redogör i sin studie *Tid att städa* hur städningen som vardagspraktik genomsyras av genus, maktrelationer och klass. Författaren använder sig av begreppet *temporalitet*, för att ge en förståelse av städning som praktik och politik är strakt sammankopplat med. *Temporalitet* förklarar enligt Ambjörnsson (2018) hur städningens normer ofta förhåller sig till tidigare generationers föreställningar och städstandard, kring praktik och utförande av städning. Ambjörnsson (2018) påvisar vad städningen som praktik och reproduktiv syssla har för roll i frågan om jämställdheten mellan könen. Författarens forskning visar att huvudansvaret för städningen ofta faller på kvinnan i heterosexuella parrelationer.

I boken *Hon, han och hemmet: genuspsykologiska perspektiv på vardagslivet i nordiska barnfamiljer* har genusforskaren Eva Magnusson (2006) studerat hur heterosexuella par i Norden fördelar hemarbetet, och forskaren uppmärksammar att även bland de par som delade lika på hemarbetet, riskerade ändå huvudansvar samt initiativ till hushållssysslor att tillfalla kvinnan i relationen.

Tidigare forskning inom olika discipliner konstaterar att huvudansvaret och initiativtagandet för diverse hushållssysslor ofta tillfaller kvinnan i en heterosexuellrelation.

För att vi ska förstå det känslomässiga ansvaret som återfinns i vårt vardagliga göranden har jag valt att referera till genusforskaren Helene Aarseth (2011), som har studerat de känslomässiga motiven och drivkrafterna kring hushållsarbete. Aarseth (2011) redovisar att kvinnorna i hennes studien upplevde sysslorna i vardagen som mer lustfyllda än vad männen gjorde. Att kvinnorna fann vardagssysslorna mer tillfredställande och lustfyllda ledde till att de även utvecklade en skarpare blick för det osynliga och reproduktiva sysslorna i hemmet

(Aarseth, 2011), vilket gjorde att de oftare såg det som behövdes göras och därefter även tog hand om det. Denna ibland uttalade kunskap skulle kring vad som ska eller bör göras enligt standard i hemmet, beskrivs av forskaren som en inövad *känsla* för sådana sysslor och praktiker.

Baserat på tidigare forskning är mitt syfte att ge en djupare förståelse för hur paren i min studie upplever det vardagliga görande av könsroller i hemmet. Som tidigare forskning visar, så faller huvudansvaret på kvinnorna som en effekt av könsroller och genus. Med detta konstaterande med oss, så bygger denna uppsats vidare på hur skapandet och utövandet av könsroller i hemmet upplevs.

Omsorgsmoral är en viktig aspekt på fördelning av sysslor och ansvar i hemmet. Jag har därför valt att läsa och använda mig av *Moral Boundaries: A Political Argument for an Ethic of Care* skriven av Joan Troto (1993) för att förstå frågor kring kvinnor och omsorg. Bland annat innehåller boken förståelser för hur historiska händelser kom att forma kvinnor till den roll de har i hemmet idag och hur dessa roller omförhandlats genom tiderna. Författaren tar även upp teorier om hur det normativa antagandet om omsorgskänsla och moral som könsbestämt, som i sin tur förstärker ett antal befintliga föreställningar och motverkar förändringar i våra uppfattningar om moral och könsroller. Genom att vi ser könsspecifika egenskaper som definitiva, blir de inte heller ifrågasatta.

Ett forskningsprojekt som tagit en utgångspunkt likt min egen, med fokus ur ett jämställdhetsperspektiv, är kandidatuppsatsen: *Jämställdhet – En självklarhet! Eller?* skriven av Clara Eriksson och Jannie Sjöström (2019). Detta är en kvalitativ studie om hur fördelning och uppdelning av hushållsarbetet sker i unga heterosexuella par. Syfte med studien var att undersöka hur kön görs bland unga svenska heterosexuella par utan barn. Detta gjordes genom att undersöka hur par fördelar hushållsarbete sinsemellan, med visst fokus på hur klass interagerar med kön. Studien visade att paren tillskriver sig själva och varandra egenskaper som ligger i linje med den traditionella könsfördelningen i samhället. Av de par som ingick i studien tog kvinnorna i samtliga förhållandet på sig rollen som projektledare, ett resultat som även visat sig i tidigare studier (Brodin, 1997, Roman och Peterson, 2011). Uppsatsen klargör hur det finns förväntningar på hur kvinnorna ska utföra hushållssysslor, medan sådana förväntningar inte tillämpades i samma utsträckning på männen. Eriksson & Sjöström (2019) preciserar skapandet av könsroller i hemmet det sätt jag önskar dig som mottagaren att förstå grundläggande principer i görandet av kön och genus i våra hem och vardag.

4. Teoretisk anknytning

4.1 Genus

Genusforskaren Ulrika Dahl (2016) tar upp flera begrepp som genus, kön och genussystem, som kan vara nödvändiga för en förståelse av samhällsliga strukturer och hur sådana system påverkar oss i ibland annat hem och vardag. Författaren menar att begreppen kön och genus i förenklad form hänvisar till vad som är uttryck för man respektive kvinna, manligt respektive kvinnligt och maskulint respektive feminint. Samtliga begrepp används i kategorisering av människor och hur uppdelningen görs skiljer sig från kultur och socialt sammanhang. Genus som begrepp blir ett analytiskt verktyg för att kunna söka efter mening och sammanhang. De tillskrivningar som görs av könsens egenskaper skapar förväntningar på hur kvinnor respektive män skall agera eller bete sig. Detta gör att traditionella könsroller tenderar till att kvarstå, med kvinnan som underordnad och mannen överordnad (Dahl, 2016). När vi beskriver man och kvinna eller maskulint och feminint är detta inte fasta faktorer utan något som ständigt är under förändring. När vi använder oss av sådana beskrivningar ord är det oftast för att beskriva olika personers karaktärsdrag eller utövningsområden. Så inom kön och genus existerar även maktstrukturer. Maktordningar underordnar oftast kvinnor eller femininitet och kan benämnas vid patriarkat, könsmaktsordning, genussystem och heteronormativitet.

Butler (2007) redovisar sin centrala idé om att genus är en socialkonstruktion. Författaren menar att genus görs genom reproducerande handlingar och performativa upprepningar. Genus beskrivs av författaren som en process där en individ förväntas agera och förhålla sig till centrala förväntningar och normer i ett samhället kring kön och könsroller. Med genus som verktyg kan man få en förståelse för hur sådana könsskillnader uppkommer, kvarstår, och blir till genom samhällets strukturer och institutioner. Butler (2007) menar att våra kroppar tillskrivs benämningen vid samma tidpunkt som vi benämns som flicka eller pojke. Med det benämningar och tillskrivningar innebär även att vi kopplas samman med en heteronormativ matris som bestäms av relationen mellan kön och genus. Genus behöver möjligen inte vara givna eller bestämda teorier och ramverk, utan en dynamisk process som förändras ständigt och skiljer sig från samhälle, kulturer och sammanhang (Butler, 2007).

4.2 Emotionellt arbete

Under fältarbetet blev det tydligt hur paren ofta återkom till aspekter av omsorg och omhändertagande. Kvinnorna i studien beskrivs ofta som omhändertagande, omtänksamma

och lyhörd för saker som behövs göras eller för andras behov. För att förstå detta omhändertagande behövs begreppet *emotionellt arbete*. Sociologen Arlie Russell Hochschild beskriver i *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling* (1983) definierar emotionellt arbete som en persons hantering av de egna och andras känslor i syfte att skapa ett önskat känslomässigt tillstånd i en viss situation. Studien visar att det känslomässigt arbete eller ansvar i hemmet ofta faller på kvinnor, som förväntas ansvara för välbefinnandet för de som ingår i hushållet. Detta kan innefatta uppgifter som att komma ihåg viktiga datum och händelser, ge känslomässigt stöd till familjemedlemmar och hantera konflikter mellan familjemedlemmar. Denna typ av ansvar och känslomässigt arbete är ofta osynligt och undervärderat, men av stor betydelse för att hushållet ska fungera (Hochschild, 1983).

4.3 Omsorgsmoral

Författaren Joan Tronto som tidigare nämnts under rubriken *Teoretiska anknytning* visar på hur historiska händelser kommit att forma kvinnor till den roll de har i hemmet idag och att själva utövandet av omsorg eller *omsorgsmoral* som bedrivs i hem och vardag är mycket komplex. Omsorgsmoral beskrivs bestå av; att bry sig om, att märka behovet av att bry sig i första hand och ta ansvar för att omsorgen blir gjord. Inom utövandet av omsorg finns det etiska aspekter och egenskaper som att vara uppmärksam, ansvarstagande, kunnig och lyhörd (Tronto, 1993).

Enligt Tronto (1993) fokuserar begreppet *omsorgsmoral* på olika nivåer av omsorg och att denna moral bidrar till en mer rättvist och inkluderande samhälle. Begreppet omsorgsmoral kan användas som begrepp för att beskriva det ansvar människor upplever inom omsorg av andra.

4.4 Ansvarsrationalitet

Hildur Ve, professor i sociologi och central i kvinnoforskarsamhället skrev i artikeln *Makt, intresse och socialisation* (1982) att kvinnor definierats som personer med intresse för andra och därav besitter mindre makt än männen. Författaren undersöker teoretiskt hur socialiseringsprocessen påverkar den ojämlika fördelningen av könen.

Diskussionen är en tillämpning av Hernes (1975) modell av maktbegreppet. Enligt denna modell utövas kraft när en målstyrd aktör styr de händelser som påverkar andra aktörers

intressen. Individer interagerar med varandra och försöker maximera sin kontroll över varandras intressen för att utöva makt.

Ett samspel där en av parterna identifierar sig med den andra partens intressen styrs av en form av *ansvarsrationalitet* som utvecklas i den obetalda produktionen av varor och tjänster i familjen. Kvinnor socialiseras till denna typ av rationalitet medan män socialiseras till *tekniskt begränsad rationalitet*. Eftersom kvinnor besitter denna ansvarsförnuft tenderar de att identifiera sig med den andra partens intressen, vilket resulterar i en förlust av makt i en interaktion.

Till följd av att kvinnor tagit på sig andras bördor så har deras förhållningsätt lett till att de utvecklat en *ansvarsrationalitet*. Ve (1982) beskriver hur det i livets obetalda produktion av tjänster, som först och främst inom familjen, återfinns ett fenomen och form av rationalitet, som då beskrivs som *ansvarsrationalitet*. Huvudsyftet med denna reproduktion av tjänster är att i största möjliga mån skapa välbefinnande för familjens medlemmar och att upprätthålla gemenskapen. Särskilt den reproduktion som kallas omsorgsarbete, är starkt kopplat till initiativtagarens känslor. Omsorgsarbete definierar de aktiviteter som man utför för andra personer, till exempel barn, sjuka, gamla. Kvinnor tenderar då enligt Ve (1989) värna om människor, barn som vuxna, i samhället och på så sätt skapar de en trygghet och gemenskap. Vid första anblick kan detta mycket väl låta mycket gammalmodigt och definitivt hålla kvar och upprätthålla generella könsnormer. Detta väcker idén om att samhället idag är utformade och skapad av detta ansvar kvinnor känner inför andra. Ve (1989) skriver även att målet är att både män och kvinnor skall utveckla denna förmåga att värna och ta ansvar. Författaren hävdar även att omsorgsarbetet förr eller senare kommer behövas fördelas lika mellan män och kvinnor, och att detta kommer leda till en förändring i maktförhållandet mellan könen.

5. Material & metod

5.1 Metod & genomförande

Studien bygger på ett etnografiskt tillvägagångssätt, vilket i denna studie innebär att semistrukturerade intervjuer genomförts med paren samt observationer av vardagliga praktiker och rutiner i parens hushåll. Intervjuerna delades in olika teman. Förekommande teman i intervjuerna var utformade för att möjligen ge svara på parets bakgrund, deras tankar kring och om befintliga könsroller, arbetsfördelningen i hemmet och initiativ och ansvarstagande i relation till hem och vardag.

Genom att observera parens interaktioner och delta i samtal med dem, har detta varit ett sätt för mig att få förståelse för deras perspektiv och erfarenheter.

Att genomföra etnografiskt fältarbete i någons hem har delvis varit utmanande, eftersom jag behövt skapa förtroende och bygga relationer med paren för att få tillgång till deras personliga liv. Jag blev dock positivt överraskad över hur öppna paren var med att dela sina tankar och upplevelser med mig.

Fältarbetet har ägt rum i parens hem som har legat i områden med övervägande del medelklass. Paren har varit heterosexuella och kommer från en rad olika utbildnings- och yrkesbakgrunder, men de flesta har genomgått någon form av högskoleutbildning. I studien ingår det både par med och utan småbarn.

Under detta fältarbete genomfördes intervjuer med tre par. Ungefär en veckas arbete avsattes till varje par. Under respektive pars vecka utgjordes en dag av semistrukturerade intervjuer och deltagande observation och resterande tid av vecka användes till transkribering och renskrivning av fältanteckningar. Sista veckorna av fältarbetet tillägnades slutgiltig sammanställning av insamlade data och några få kompletteringar med ytterligare utvecklade intervjufrågor.

5.1.1 Emic & Etic

Som metodologiskt perspektiv och antropologiskt verktyg har jag använt mig av emic och etic för att förstå hur man i hemmet talar om vardagens praktiker. I tidningsartiklar och socialmedier benämns hemmasysslor ofta termer av *projektledning* eller *ansvar*. När vi talar om ansvar och görandet av sysslor i vår vardag, är just ord som *projekt* eller *ansvar* möjligen inte det som används för att beskriva våra upplevelser, utan det kanske oftare beskrivs som att vara *omtänksam*, *ta tag i* eller *att ha koll*. Emic och etic har därför använts som metodologiskt perspektiv för att utmärka hur informanterna talar om vardagens göranden.

Att vara *omhändertagande* (*caring*) utmärker sig och skiljer sig från att *fatta beslut* (*taking decisions*) och *kontrollera* (*controlling*) genom att det är en ständig process av att vara inkännande, anpassningsbar, prövande, bemöta respons med mera (Mols, 2021). Dessa processer kanske inte så enkelt kan ordnas eller förklaras i just termer av att vara *projektledare*. Inte heller tycks vara särskilt lätt att uppmärksamma och peka ut dessa processer, då det kanske sker på ett *responsivt* och *relationellt* sätt, och möjligen inte något som man tar ett rationellt beslut och planerar kring, och därför inte heller lätt kan läras ut eller

överlämna till någon annan. Denna ibland outtalad kunskap och förhållningsätt i vardagen kan vara svår att uttrycka, och därför har jag valt att se hur paren upplever dessa processer, snarare än hur de gör dom. Emic och etic som teoretiska begrepp har jag tagit som verktyg för att utmärka när dessa processer görs i vardagen, och för att notera hur informanterna talar om vardagens praktik.

5.2 Urval

För att begränsa studieområdet valde jag ut par utifrån vissa kriterier. De par som kom att ingå i denna studie är bosatta Göteborg, lever i ett samboförhållande, är i åldrarna 25 – 35 år och har liknande socioekonomisk bakgrund och utbildning.

Jag har även valt att inkludera par med småbarn. Detta då jag har uppfattningen om att livet troligen förändras mycket när man får barn, så tror jag även att paren kan vara medvetna och uppmärksamma om arbetsfördelningen på ett annat sätt än det par som inte har barn. Även så har jag valt att ha med att ha med par med barn är för att småbarnsföräldrars tidsanvändning i hemmet skiljer sig från par utan barn (SCB, 2021).

Syftet var att ha ett urval av par i en relativt homogen grupp med liknande ålder och socioekonomisk status. För att påbörja fältarbetet identifierade jag först potentiella deltagare genom vänner och bekanta. Jag kontaktade sedan paren för att förklara studien och ställde frågan om de skulle vara intresserade av att delta via sms, mejl eller när vi möttes under sociala sammanhang. Jag hade även valt att ha ett fokus på par som var villiga att vara öppna och ärliga om sin hushållsdynamik, eftersom detta var viktigt för att få nyanserad och tillförlitlig data och material . När urvalet väl gjorts utvecklades intervjufrågor. Syftet med dessa frågor var att undersöka hur paren upplever skapandeprocesserna av könsroller i hemmet..

5.3 Analysmetod

Under mitt mer djupgående arbete med att analysera min insamlade data, var det primära målet att identifiera teman som hjälper mig att svara på mina forskningsfrågor och ta fram meningsfulla slutsatser. Under transkribering av intervjuer så noterade jag återkommande fraser, ordval och mönster informanternas beskrivningar. Genom att ha gjort detta har jag analyserat data och kategoriserat den baserat på de mönstren och teman jag hittat.

Återkommande mönster och teman blev sedan satta i relation till teorier och begrepp.

5.4 Etisk hänsyn & dilemman

Inför intervjuerna skickade jag ut en kort beskrivning av studien. I detta utskick beskrevs studiens syfte, vad informanternas uppgift var samt vilka rättigheter de har. Vid intervjutillfället blev informanterna återigen informerade om studiens syfte, vad det insamlade materialet skulle användas till, samt efterfrågades samtycke till att delta och att intervjuerna spelades in. Samtycket handlar om att informanterna själva har rätt att bestämma över sin medverkan och att de har rätt att när som helst avbryta eller avböja att svara på frågor. Informanterna meddelades även att välja en pseudonym för att bibehålla anonymitet. Denna studie fokuserar på vuxna, dock ingår ett par i studien som har ett gemensamt barn. Barnet närvarade inte under intervju, men innan intervjun hölls så hade jag bestämt och meddelat att barnens handlingar eller ord inte kommer att redovisas i studien, dock så innefattas föräldrarnas förhållningssätt och agerande gentemot barnen.

Ett övervägande i detta arbete är hur min roll som kvinna blir aktuell i genuskonstellationen och vad detta har betydelse. Jag kommer därför agera opartisk och vara öppen för olika beskrivningar av vad som utspelar sig i familjen. Vad kvinnorna betecknar som *ansvarstagande* kanske männen vill beteckna som *kontroll* - till exempel att arbetet ska hanteras på det sättet och enligt de normerna och standarderna som kvinnorna definierar. Poängen är inte att försvara eller rättfärdiga olika beteenden, men jag måste som antropolog vara öppen för olika motstridande beskrivningar.

Att forska om pars upplevelser hemmet och vardagen är ett avgörande forskningsområde som kan belysa köns och genus inverkan på arbetsfördelningen i hemmet. Dock måste denna typ av forskning, likt all annan, bedrivas med hänsyn och med lyhördhet för deltagarnas integritet och känslomässiga välbefinnande. För mig är det viktigt att inse att forskning inom detta område kan vara känslomässigt utmanande för informanterna och mig som forskare.

Ett etiskt dilemma jag ställdes inför var dessvärre att ett av de anmälda paren innan studiens start, gick isär och avslutade sin relation. Paret erbjöd sig att delta ändå, men ur en etisksynvinkel kändes det något komplicerat att så tätt inpå upprottet ställa frågor som eventuellt kunde trigga redan en känslig situation. Jag tackade paret för erbjudandet men förklarade min tanke och de höll med om att det möjligen hade kunnat bli något ansträngt. Jag

blev i stället tipsad om ett annat par som passar in på min avgränsning, till att ingå i studien och de tackade ja.

Under fältarbets gång valde ett av paren att flytta isär från sitt gemensamma boende kort innan en planerad intervju med dem. De avslutade alltså inte sin relation, utan valde att skaffa två separata boenden. Paret i fråga önskade fortfarande att delta vid intervjun tillsammans, och jag tog beslutet att de troligen skulle komma att kunna bidra till studien trots att de valt att inte längre bo ihop. Under intervjun hamnade paret i mindre konflikter relaterad till arbetsfördelningen i deras gemensamma hushåll, vilket hade varit en av anledningarna till deras beslut att separera. Ett etiska dilemman uppstod från min sida i att ha intresset och önskan om att samla in data för studien, och samtidigt kanske paret befann sig i ett något känsligt läge. Dessutom behövde jag, dock som alltid, vara extra uppmärksam i att förbli opartisk under intervjun. Paret medverkade gav förhoppningsvis värdefull data genom sina perspektiv och erfarenheter.

Denna händelse i fält vara något jag inte var förbered på, men det visade mycket tydligt hur laddat, känsligt och komplext detta ämne kan vara.

Det var inte ovanligt förekommande att flera av frågorna blev till diskussion hos deltagarna och det var inte heller ovanligt att det drogs upp gamla bråk eller konflikter. Det blev lätt att de refererade till varandra eller sig själva i generella frågor under intervjun. Jag försökte därför i största mån under intervjuerna att hoppa över eller avstå från frågor som jag trodde eventuellt kunde skada paret eller deras relation.

Under intervjuer delade informanter med sig av information som kan vara mycket känslig eller något som är väldigt personligt, och därför inte lämplig att delas med av.

Hur jag kom att använda denna information bedömdes ut efter dess relevans för forskningen och i vilken mån jag kunde säkerhetsställa informantens integritet.

Sammanfattningsvis så krävs det att jag hanterar etiska dilemman på ett genomtänkt sätt och att jag övervägt olika faktorer, som till exempel integritet, sekretess och respekt.

6. Etnografisk diskussion

Denna etnografiska diskussion redovisar hur paren upplever själva utövandet av vardagspraktiker och hur sådana göranden genomsyras av kön, genus och heteronormativitet. Deltagarnas upplevelser har delats in i fyra teman under rubrikerna: *Att ha koll,*

Förväntningar, Omtänksamhet och Kontroll. Inom delarna *Att ha koll & Förväntningar* får vi ta del av hur paren utför och upplever vardagens praktiker och sysslor. Under temat *Omhändertagande* redogörs parens upplevelse hur detta görande tas emot och upplevs. Det sista temat *Kontroll* handlar om när handlingar som i vissa fall kännetecknas av att *ta hand om* eller att vara *omtänksam* snarare upplevs som *kontroll* eller *måsten*.

6.1 Att ha koll

I mina intervjuer med informanterna fanns det ett återkommande mönster de ofta talade om, och det var att *ha koll*. I hemmet kunde *ha koll* innefatta att man tog ansvar, planerade, strukturerade, tog tag i saker, såg vad för saker som behövdes göra med mycket mera. I följande etnografiska tema kommer jag att redovisa hur paren gör och upplever utövande dessa praktiker. Följande del redogöra även hur paren utför dessa handlingar som innefattas av *att ha koll*, men också, och vad det kan innebära att *inte ha koll*.

Det första par talar som kommer dela med sig av sina upplevelser i hemmet är Linda och Nathaniel. När intervjun tar sin början har Linda förberett och ställt fram fika i form av bullar från närliggande konditorn och ljudet från den brummande kaffebryggaren i köket sträcker sig ända ut till deras vardagsrum där vi befinner oss. Till en början uppfattas paret vara något reserverade i min närvaro, men efter en tid som känns snabbt övergående har våra samtalet övergått till skrattfyllda dialoger kring deras liv och vardag.

Under intervjun diskuterar vi hur deras aktuella arbetsfördelning i hemmet av mindre hushållssysslor ser ut, som till exempel att vattna blommor, gå ut med soporna, plockar upp när det är stökigt, och hur sådan uppdelning kom att bli.

Linda: Det är ju jag som gör allt det. Till och med den blomman du fick av din mamma, tar jag hand om. För jag vet att om hon kommer hit och den är död, då är det inte dig hon tittar på, hon kommer titta på mig.

Moa: Har ni kommit fram till den uppdelning eller har det bara blivit?

Linda: Nej det har bara blivit, men jag tror såhär, det har blivit fusk för det är ändå mitt hem, det är jag som valt att ha dom, så det blir automatiskt så att jag tar det. Och jag tror inte du [Nathaniel] hade tvekat om jag bad dig göra det, men det är nog mer att det är mina grejer, jag har valt att ha dom, därför blir det automatiskt mitt ansvar.

Linda upplever störst ansvar för hemmet, just för att det är hon som äger hemmet och då även sakerna i det, och därför förväntar hon sig inte heller Nathaniel ha samma skyldigheter. Linda tvekar dock inte på att Nathaniel *gör det*, om hon ber honom. Lindas ansvarskänsla för hemmet gör möjligen att Nathaniel inte heller behöver eller kanske inte tillåts att utföra vissa sysslor i hemmet. Att Linda är den som tar på sig huvudansvaret för hem och vardag märks också när paret pratar om hur det kan se ut hos dom när de skall planera till exempel aktiviteter med vänner eller familj.

Linda: Jag tror det är jag som har koll. Jag är ju sån planerare, det är inte du. Om jag ska planera något med tjejerna [vänner], ska kollar jag alltid med dig först ”Vilka dagar kan du denna vecka?”, så jag kanske lägger honom först, medan hans inte gör det.

Nathaniel: Jag planerar för mig själv, jag är väldigt duktig på att planera *mina* dagar, vad jag vet vad jag ska göra, men i många fall så kan hon berätta saker, och sen så, om jag inte skriver ner att hon har sagt det så är det ”In där, ut där”, så, så sätt, så kan det absolut vara, jag kan glömma bort andras planeringar, men mina egna har jag bra struktur på.

Paret upplever att Linda är den som har koll kring planering i förhållande till andra, medan Nathaniel inte tycker sig ha samma övergripande känsla för planering.

Liknande upplevelser kring ansvar ges i intervjun med Pernilla och Max. Paret har nyligen fått sitt första barn, och under intervjun har barnet strategiskt lagts till att sova för natten i rummet intill, detta i en eventuell förhoppning om att kunna genomföra intervjun utan större avbrott eller distraktioner. Det är mörk ute och nedsläckt i lägenheten. På vardagsrumsbordet har Pernilla tänt levandeljus och i rummet finns bland annat ett tvättställ fyllt med kläder, barnleksaker och flyttkartonger. Max förklarar att det nyligen flyttat till lägenhet för att få mer utrymme till deras utökade familj. På bordet står det även här framdukat fika och te.

Vi påbörjar intervju och paret sammanfattar att de gör ungefär lika mycket i hemmet, men att Pernilla har koll och tar det större ansvaret för deras barn och hundar:

Max: Jag tror att Pernilla tar lite mer, eller det blir ju lite så, att du gör mer än vad jag gör. Bara med (Barnets namn) och med hundarna liksom, så gör du mer. Och bara hålla koll på dom liksom. Annars är det ju nästan lika mycket vi gör.

Pernilla: Ja hushållsgrejer gör vi lika mycket, sen kanske det är jag som har bättre överblick.

Max: Jag gillar att hålla koll på dom sakerna som finns. Och Pernilla hittar på nya saker.

Moa: Varför tror du att det är så Pernilla?

Pernilla: Jag vet inte, men jag har ju, min hjärna liksom.

Max: Ja du måste ju göra saker hela tiden.

Pernilla: Ja, och att jag måste... Jag har nog lite kontrollbehov också.

Max: (Barnets namn). Du har ju haft mer hand om honom, så har det blivit att jag fått ta honom mer, så får du säga till. Du får säga till att jag ska göra mer. Jag hänger ju inte med så, hela tiden. I det nya sakerna ni gör, och vad som behövs liksom. Så du får ju påminna mig. Jag gör ju samma saker hela tiden. Och så håller jag fast vid det nästan, känns det som. Så gör ni nya saker och så tänker inte jag på det. Men att det är du som tänker på nya saker hela tiden. Du hittar nya saker att göra hela tiden. Jag gör ju samma saker hela tiden, så det är olika.

Paret är överens om att Pernilla tagit ett större ansvar för deras gemensamma barn och hundar. Pernilla uttrycks även vara den som fortsätter anpassa vardagen till deras barns i form rutiner och främjande aktiviteter för utveckling, medan Max inte upplever sig vara lika reflekterande över sådan behov.

Max förklarar att Pernilla är den som tagit störst initiativ till att jobba med att hitta nya rutiner för deras barn, samt att Pernilla även får ta ansvaret för att Max ska bli mer delaktig.

Gällande att *ha koll* och övergripande ansvar och planering upplever båda paren att detta tillfallit och görs av kvinnan. Som ovan nämnt beskrev också Linda liknande huvudansvar för hemmet och planering av aktiviteter. Linda sa att ansvaret för hem och hushåll vilade på henne för att hon ägde bostaden och sakerna i det, därför blev det att hon hade huvudansvaret i deras hushåll. Nathaniel och Linda talade också om att när de ska planera aktiviteter under veckodagarna, är Linda den som ser till att planera utefter och med hänsyn till Nathaniel, innan hon gjorde andra planer med övriga bekanta. Nathaniel däremot tycktes sig uppleva att han var duktig på att göra egna planer, dock mindre benägen att ta hänsyn till Lindas planeringar.

Nathaniel, likt Max från tidigare intervju, tycks inte erhålla förmågan att *ha koll* när det kommer till att ha en överblick eller större helhetsbild för vardagens görande. Linda och Pernilla uppfattas ha en godare förmåga att ta andra människor i beaktning kring aktiviteter, vilket resulterar i att de *har koll* och de *gör det*, som kan beskrivas med termen *omsorgsmoral* (Trontos, 1993) eller *känsla* (Aarseth, 2011) för vardagens görande och måsten. Enligt Tronto (1993) fokuserar begreppet *omsorgsmoral* på olika nivåer av omsorg och att denna moral

bidrar till en mer rättvist och inkluderande samhälle. Gällande omsorg av familjemedlemmar och vänner beskriver författaren att själva utövaren av omsorg är uppmärksam på behov och engagerad i relationerna. Pernillas och Lindas planering och struktur kring vardagen kan möjligen kännetecknas av den uppmärksamhet och engagemang de tilldelar familjemedlemmar och vänner.

Pernilla och Max sammankopplar att *ha koll* med att vara strukturerad och ha förmågan att kunna planera, något som Max kan sätta i relation till Pernilla, men även sina vänner.

Max: Jag tänkte inreda. Det gör ju du. Och köper mer växter haha.

Pernilla: Jag tror också det är mer kvinnligt att vara strukturerad, kvinnor känns mer strukturerade.

Max: Ja det gör det faktiskt, i alla fall när jag tänker på de kompisarna som fortfarande är singlar, som är män då, dom kan inte ha bra koll. Det märks av när de pratar, och när man är hemma hos dom och så. Som när man ska fixa, bestämma vad som ska fixas först [planera]. De kollar ju först på TV och datorer och grejer, det är inte dom tavlorna och växter och sånt.

Pernilla: Ja, struktur är ju positivt

Max: Ja, och inredning är ju väldigt positivt, det är det ju. För det får ju det att kännas bättre i hemmet då, mer ombonat.

Både Max och Pernilla reflekterar över att det är positivt att ha någon i vardagens som står för struktur, vilket här innefattar att Pernilla inreder hemmet på ett vis som gör det ombonat, vilket Max förklarar *känns bättre* och *positivt*. Han nämner även att sådan egenskaper till exempel inte finns hos hans manliga bekanta som inte lever i en par relation. Det beskrivs som att vännerna *inte har koll* när de tenderar att inte vara kapabla att planera och strukturera [saker], som till exempel att *fixa*, inreda hemmet eller köpa hem växter som kräver omsorg.

Jag ställer frågan till Pernilla och Max varför det tror att det kan se ut på detta sätt, att kvinnor är mer benägna till att planera och vara strukturerad, medan männen snarare har tankar kring planeringen, men inte är de som *gör det*. Pernilla svarar då: ”I min värld hade det ju det bara med det sociala att göra. Att man ska.. Hinna allt. Men det är också ganska knepigt att hinna allt, när man måste hinna allt”.

Känslan av att *hinna allt* och *måsten* är något Pernilla uttrycker sig förklarar varför hon tenderar att *ha koll* och vara strukturerad. Var denna känsla komma ifrån kan hänvisas till *förväntningar* som leder oss vidare till nytt tema.

6.2 Förväntningar

Som Pernilla nämner i föregående tema, upplever hon att själva utövandet av vardagens praktik präglas av förväntningar. Förväntningar kan vi ha kring det mesta i livet men deltagarnas upplevelser kring förväntningar av genus och könsroller är det som kommer lyftas under denna del.

Tidigare förväntningar deltagarna nämnt kring könsroller, som att till exempel *ha koll*, *hinna allt* och *göra det*, gjorde att de upplevde sig ha svårt att ibland möta och uppfylla dessa föreställningar. Föreställningar var ofta grundade i traditionella könsroller eller enligt den heteronormativa matrisen (Ambjörnsson, 2018).

”Till och med den blomman du fick av din mamma, tar jag hand om. För jag vet att om hon kommer hit och den är död, då är det inte dig hon tittar på, hon kommer titta på mig.” Linda

Citatet ovan är från tidigare tema och sagt av Linda. Det jag vill lyfta under detta tema är just hur Linda utöver känslan hon tidigare nämnt, att hon är den som har koll och *gör allt*, även upplever sig ha förväntningar på att hon *ska* göra det. Linda upplever sig ha en inneboende känsla kring hur svärmor ska reagera om blomman hon visserligen givit till sin son, har vissnat och dött till följd av att Linda inte tog det ansvar svärmor förväntade sig. Tanken av att göra svärmor missnöjd verkar driva Linda till att förse blomman med omsorg.

En annan upplevelse och känslan kring hur vi präglas av förväntningar såg vi som avslutning till förra temat när Pernillas ord om att *man måste hinna allt*. I följande dialog med Max, visar Pernilla på sin upplevelse av dessa förväntningar:

Pernilla: I min värld hade det ju det bara med det sociala att göra. Att man ska.. Hinna allt. Men det är också ganska knepigt att hinna allt, när man måste hinna allt.

Max: Man *måste* hinna allt? Haha. Vad är det du ska hinna?

Pernilla: ALLT! Träffa folk, träffa alla, göra allt, allt!

Max: Ja, på semestern haha.

Pernilla: Nej, men hela tiden, liksom.

Max: Äsch det är skit samma.

Pernilla: I vardagen måste man hinna allt också.

Pernillas uttalande om att hon måste hinna allt tycker jag kan uppfattas som en något ansträngande och stressad tillvaro att befinna sig i. Det *måstet* och *göranden* som beskrivs upplever Pernilla som något som *man ska* göra och att hinna allt är ibland knepigt [svårt]. Just upplevelse av *måsten* kan också sättas i relation till att känna ett ansvar eller moral (Tronto, 1993) inför vissa uppgifter, så som i Pernillas fall, att lyckas *hinna allt*. Pernilla förmedlar att hon känner ett *måste* för att utföra vissa praktiker och hon tycker sig ha en inneboende känsla av att hon *måste* leva upp till förväntningar som är i linje med den heteronormativa matrisen (Ambjörnsson, 2018). Pernillas upplevelser är i linjer med det känslomässiga ansvaret som kvinnor ofta upplever i deras vardagliga liv (Aarseth, 2011).

Paret försätter diskutera andra förväntningar de tycker sig uppleva, och de tar återigen upp begreppet *att ha koll* som vi har förekommit i tidigare tema, ett begrepp som ofta beskrev kvinnorna i förhållandet och definierades av att vara strukturerar och med förmåga att planera. Vidare fortsätter paret prata om att detta ansvar för att planering och för att hinna med diverse saker som *ska göras*, verkar tillfalla just kvinnor.

Moa: Tror ni kvinnorna känner större ansvar för att allt, som ni sa, ska hinnas med?

Max: Det känns så.

Pernilla: Ja, här hos oss känns det så i alla fall. Ja, men så känns det ju över lag. Om man tänker så, din familj, där är det ju din mamma som har koll på allting.

Pernilla: Jag tror fortfarande att unga kvinnor ska vara mer, duktiga i skolan, på arbetsplatser, just det där att man ska bevisa att man är duktig och att man kan saker, fortfarande.

Max: Ja, att de förväntas ha mer koll kanske

Att kvinnor generellt förväntas ha koll och ta större ansvar är något Pernilla och Max tycker sig uppleva. Vidare diskuterar paret om det finns samma förväntningar på män:

Max: Det finns inte så jätte många stora förväntningar på killar tror jag. Det är bara att, dom ska klara av det liksom.

Pernilla: Ja och dom kan ändå klättra i karriärstegen liksom. Alltså tjäna pengar. Jag tror också att män har lite lättare att glida på en räkmacka på jobbet. Att dom kan vara lite slappare. Sjukanmäla sig lite mer, och sådant utan att man tänker på det.

Förväntningar på män tycks enligt paret inte vara så stora, i förhållande till det som finns kring kvinnor. Men Max nämner sedan att de i alla fall förväntas *klara av det*. Så länge männen *klara av det*, tycks de lättare kunna undvika några större krav. Pernilla håller med Max och uttrycker sig ha uppfattningen om att man sällan noterar mäns prestationer i samma utsträckning som man gör hos kvinnor, för att männen inte heller förväntas göra lika mycket. Max och Pernilla tycker sig kunna peka ut och tala om aktuella föreställningar och förväntningar om kön och genus har i samhället. Deras något stereotypa antagande, som möjligen ses som seglivade normer och strukturer är ingen ny fakta. Men något intressant som uppkommer vidare i deras samtal, är hur de tycker sig ana att aktuella stereotypa normer och föreställningar är under förhandling.

Max: Ja, att de [kvinnor] förväntas ha mer koll kanske.

Pernilla: Ja men lite så. Är man en ny kille på jobbet så känns det som det är annorlunda, än om att det hade vart en tjej.

Pernilla: Och att killar ska vara, eller egentligen, att kvinnor inte ska vara för framfusiga, men att man ändå ska vara framåt, visa framfötterna. Det är lite dubbelt.

Max: Ja men det börjar ju bli det nu [förändring]. När dom inte ska vara sådana längre. Bara att det inte är samma förväntningar på kvinnor längre, att det kan gå ut lite mer och göra vad dom vill, det kunde dom inte göra förr. Och det släpper bara mer och mer nu, känns det som.

Max leder samtalet vidare kring att det dessa förväntningar kring könsroller är under förändring. Paret samtalar vidare om att vi tycks befinna oss i en komplicerad övergångsperiod, när kvinnor inte är lika låsta till att vara duktiga, ha koll eller inte vara för framfusiga. Det som upplevs som en diskurs är när det tycks finnas motstridiga föreställningar, något som Pernilla tycker är svårt att navigera kring.

”Ja det är en lite jobbig övergångsperiod nu tror jag.

Att man ska lyssna på alla andra, men samtidigt fatta egna beslut.” Pernilla

Parens upplevelse kan höra samman med olika förväntningar och föreställningar som finns kring könsroller. Utövandet av genus görs ut efter tillskrivningar av könets egenskaper, och som skapar förväntningar på hur kvinnor respektive män skall agera eller bete sig. Detta gör att det traditionella könsroller fortfarande kvarstår (Dahl, 2020). Processerna kring görandet av kön och genus tyckte sig informanterna kunna härleda till hur de förhåller sig till eventuella förväntningar och föreställningar, men även hur de önskar sig, eller inte önskas, uppfattas av sin omgivning. Ett sådant fall kunde vara Lindas ansvarstagande kring blomman Nathaniel fått av sin mor. Trots att blomman givits till Nathaniel var Linda ändå den som bar ansvar och tog hand om blomman, i ett försök inte behöva bemöta svärmors eventuella besvikelse gentemot Linda i händelse av blomman eventuella död.

Pernilla kunde härleda sin upplevelse av att man *måste hinna allt* som något påverkat av sociala och samhälleliga förväntningar. Hur väl hon mätte dessa förväntningar kunde Pernilla eventuellt mäta genom hur väl hon lyckades maximera och utföra vardagliga sysslor och göranden.

Linda, Pernilla och Max tycker sig notera och uppleva pågående förhandlingar kring genus, den genusnorm om det borgliga kvinnoidealet som en väl etablerad normativitet (Ambjörnsson, 2018). Deras upplevelser kan förklaras med något man kan kalla heteronormativa föreställningar, eller normativ heterosexualitet (Ambjörnsson, 2018). Till exempel finns det vissa ramar en individ bör förhålla sig till för att göra sig själv begriplig enligt den heteronormativa matrisen. Individen följer matrisen för att framstå som normal och begriplig, lycklig och lyckad (Ambjörnsson, 2018). I dagens samhälle är det ofta i stil med att man som kvinna ska ha en partner av motsatt kön, ingå äktenskap, få barn, helst två och där efter lyckas med att få till den omsorg och planering som vardagslivet kräver (Bromseth & Ambjörnsson, 2010).

Max och Pernilla upplevde även att kvinnor tycks ha större förväntningar på sig, om att lyssna på andra, fatta beslut, men inte vara för framåt. Paret nämner också att aktuella föreställningar och normer är en dynamisk och en pågående process.

Parets beskrivning av aktuella, men föränderliga, normer och föreställningar kan sättas i relation till skapandet av genus. Genus som kan ses som en central faktor i hur sociala och kulturella strukturer. Genus påverkar hela samhället och ger en helhetsbild av relationer mellan kvinnor, män, maskulint och feminint (Gemzöe et al., 1989).

6.3 Omhändertagande

Omhändertagande och emotionellt ansvar kan även ses vid en typ av moral. Olika former av ansvar och moral som paren beskriver i vardagens praktiker kan kopplas till Trontos (1993) teorier kring kvinnor och omsorg. Författaren visar hur historiska händelser kom att forma kvinnor till den roll de har i hemmet idag och att själva utövandet av omsorgsmoral är mycket komplex. Omsorg beskrivs bestå av; att bry sig om, att märka behovet av att bry sig i första hand och ta ansvar för att omsorgen blir gjord. Inom utövandet av omsorg finns det etiska aspekter och egenskaper som att vara uppmärksam, ansvarstagande, kunnig och lyhörd (Tronto, 1993).

Att ta ansvar i form av att vara omhändertagande, omtänksamma och lyhörd för saker som behövs göras eller andras behov, beskrivs av informanterna vara egenskaper som återfinns framförallt hos kvinnorna, men även hos männen, dock så beskrivs och upplevs det på olika sätt.

Det tredje paret som ingått i denna studie är Nicole och Mattias. När jag har kontakt med paret inför intervjun har Nicole skapat oss en gemensamma smskonversation i syfte att dela information kring studien och även planera hur och var intervju ska ta plats. Nicole hör av sig till mig och kommer med förslaget att paret gärna bjuder in till middag som en start till intervjun. Jag tackar gladeligen ja till detta erbjudande och mycket inriktat infinner jag mig i parets lägenhet efter överenskommen tid och dag. Något jag noterade och reflekterade över var Mattias frånvaro i vår kontakt med varandra. Jag började få aningarna om att Mattias kanske inte var så intresserad i att delta utefter att jag upplevt honom som frånvarande. Tur hade jag att Mattias och Nicole visade sig ha mycket lätt och till och med tycktes uppskatta att föra debatter och samtal kring livets olika tankar och föreställningar.

Under intervjun med Nicole och Mattias berättar bland annat om Nicole hur hon på sin arbetsplats kan uppleva och tala om vem som verkar ha att egenskapen vara *omtänksam*.

Nicole: Jag tänker ju också att det är kvinnligt att vara omhändertagande. Tänka på folks känslor. Jag tänker så typiskt, sjuksköterska. Men även på jobb, vem det är som ser till att det är en god stämning. Men på en arbetsplats där vi bara var kvinnor och en manlig chef, det var ju inte direkt han som såg till att man *mådde bra*. På ett känslomässigt plan. Men ja, att vara omhändertagande.

Nicole har upplevt att kvinnor tar större ansvar för stämningen och måendet hos det anställda på sin arbetsplatsen. Det Nicole beskriver ovan går att sätta i relation till begreppet *emotionellt arbete*. Detta emotionella arbete benämns ofta av informanterna i termer av att vara *omhändertagande* eller *tänka på*. Sociologen Arlie Russell Hochschild (1983) menar att *emotionellt arbete* hänvisar till hanteringen av ens egna och andras känslor, för att skapa ett önskat känslomässigt tillstånd i en viss situation. I hemmet faller det emotionella ansvaret på kvinnor, som förväntas eller tar ansvar för välbefinnandet hos andra. Emotionellt arbete är ofta osynligt och undervärderat, men det är av stor betydelse för att vardagen skall fungera och i att lyckas inkludera människor (Hochschild, 1983).

Nicole säger vidare i intervju att även om hon anser Mattias ha ovanligt lätt att prata om sina känslor, en egenskap hon tycker är ovanlig hos män, så känner Nicole ett ändå ett eget ansvar för att han ska vara mer känslomässigt engagerad i sina vänner.

Nicole: Jag tycker att du är ovanlig, eller du har ovanligt lätt till att prata om dina känslor, för att vara en kille. Och det tycker jag är bra. Men där kan jag ju känna ibland att du ska fråga hur dina vänner mår, för jag är inte säker på att du gör det själv.

Nicole: Så här, om jag tänker på att jag ska fråga hur min vän mår så undrar jag också: ”Undrar om Mattias har frågat sin vän hur han mår?”. Förstår du hur jag menar? Man vill liksom säkerhetsställa att folk mår bra.

I intervjun berättar Nicole att om sin syn på Mattias och hans förmåga att prata känslor. Hon tycker sig uppleva att Mattias har ovanligt lätt som man för att vara öppen och uttrycksfull, när det kommer till hans egna känslor.

Trots detta känner Nicole ändå en viss oro när det gäller Mattias och det emotionella engagemang han ägnar åt sina vänner. Nicole tycker sig därför känna ett ytterligare ansvar för att se till att Mattias är tillräckligt känslomässigt engagerad i sina vänner.

Dessa beskrivningar, att kvinnan i förhållandet känner ett känslomässigt ansvar och ett övergripandet sådant, återfinns ofta under mina samtal med informanterna. Liknande exempel ges av Linda och Nathaniel när de får beskriva egenskaper som bland annat definierar hur Linda är i deras vardag och att de har förställningen att dessa egenskaper är vanligt bland framför allt kvinnor.

Nathaniel: Omhändertagande. Att alltid vara på alerten.

Linda: Men att ha någon att ta om hand om? Absolut att det finns betydligt fler kvinnor som har barn och djur.. Än vad en man har.. Eller väljer. Liksom att man.. Att man alltid väljer, att ha något att ta hand om.

Det framgår i Linda och Nathaniel svar att kvinnan är någon som är omhändertagande, ”vara på alerten”, alltså lyhörd, och som någon med intresse för att ha någon eller något att *ta hand om*. Det kan vara djur, växter eller partner. Linda beskriver det som att man har ett behov av att *ta hand om*, och därför väljer att skaffa djur, växter, eller barn. Linda upplever en vilja att värna och *ta hand om*.

Både Nicole, Mattias, Linda och Nathaniel uttrycker att kvinnan i förhållandet som bland annat omhändertagande, vilket kan definieras som att hon *tar hand om* diverse sysslor och är strukturerad. Det förekommer att paren uttrycker att omtänksamhet likaså kan innefatta att man är den som *har koll*, ett begrepp som återkommer i tidigare redovisad empiri och teman. Att *ha koll* eller *se till att*, är återkommande fraser som ofta sätts samman med att kvinnan uttrycker att hon tänker på de människor hon har runt om kring sig i deras mående. Detta emotionella ansvar kan alltså även innefatta de som var vänner till mannen i förhållandet, där kvinnan kände ett ansvar för att även han ska engagera sig känslomässigt och fråga sina vänner hur det mår.

Kvinnorna som deltog min studien upplevs ha en godare känsla och förståelse för omsorg, och därför tycks ansvaret för omsorgsarbete upprätthållas i linje aktuella könsroller.

6.4 Kontroll

I mina samtal med paren blev det tydligt att männen uttryckte kvinnornas driv, att få saker gjorda, i termer av ”du vill ju” eller ”du *tar tag i det*”. Oftast tycks detta som att männen lämnat över ansvar till kvinnor att sköta många sysslor i hemmet och deras handlingar verkar uppskattas av eller avlasta mannen i förhållandet. Men det blev också uppenbart i intervjuerna att utövandet av *omtänksamheten* ibland snarare upplevdes som *kontroll*. Männens upplevelser av att kvinnorna är kontrollerade kopplades i sådana fall till en brist på *omtänksamhet, responsivitet* och reflektivitet. Nathaniels upplevde den omhändertagande sidan hos Linda som krävande ibland:

Moa: Upplever ni något av det ni nämnt som positivt eller negativt?

Nathaniel: Kanske för och nackdelar med båda? Både det här med omhändertagande det kan ju bli väldigt mycket

Linda: Och för lite från männen då

Moa: Menar du då att det blir för mycket för kvinnorna, att vara omhändertagande eller menar du att kvinnorna är för på?

Nathaniel: Det kan vara både och. Det kan det absolut va, det kan vara påfrestande för den som känner att den *behöver* vara det hela tiden, samtidigt som det kan bli påfrestande för den som får det, också. So it goes both ways, tror jag. Eller?

Linda: Jag tror att tjejerna, kvinnorna liksom behöver ta hand om någonting, det kan ju vara ett djur, ett barn, men det kan ju också bli en man.. *Skrattar*. Får man säga så?

Nathaniel beskriver det som att kvinnans behov av att ta hand om de i sin närhet ibland kan upplevas som påfrestande snarare än omtänksamt. Nathaniel säger också att behovet av att alltid se till andras behov kan vara påfrestande även för kvinnan. Linda och Nathaniel fortsätter prata om de har föreställning om att kvinnan i förhållandet ofta bär den mer drivande och kontrollerande rollen i hemmet:

Linda: Ja det va ju det där med att kvinnan ofta kan vara lite mer kontrollerande

Nathaniel: Ja, kontrollerande absolut.

Linda: Så där av blir det ju automatiskt att kvinnan städar och lagar mat, för att ha koll. Och kanske mer blir att hon gör det, istället för att låta mannen göra det. För det är ju många gånger du har velat laga mat, men det har gått så fruktansvärt långsamt.

Nathaniel: Där har du en grej! Tillexempel jag är sån, när jag ska laga mat, så tar jag fram allting, jag tycker det är kul, jag gillar att njuta av att laga mat

Linda himlar med ögonen åt Nathaniel

Nathaniel: Jag ser dig!

Paret brister ut i skratt över situationen som tycks vara återkommande från vardagen

Upplevelsen av kontroll återfinns också när Nathaniel beskriver matlagningen som något lustfyllt, ett intresse och något han gärna gör i lugn och ro. Diskursen blir när Linda snarare ser matlagningen i vardagen som ett *måste* och då inte anser att Nathaniel är tillräckligt *effektiv* eller *snabb*, och där omtänksamheten över att se till att vardagsmaten blir gjord, snarare upplevs som ett kontrollerande beteende:

Nathaniel: Idag hoppar hon in i mitt matlagande, för att hon bara vill få det gjort, och det ger ju mig mer panik, så ibland släpper jag bara matlagningen så..

Nathaniel höjer upp sina öppna händer mot Linda och tar avstånd från Linda ”Vet du vad, du löser detta jätte bra”

Linda: Nämen det är ju mer såhär, när Nathaniel gör det, gör han det VÄLDIGT långsamt.

Nathaniel: Nä men det är någonting med att jag blir stressad när folk är i närheten, det är därför jag gillar att förbereda saker om det är så.

Linda: Jag menar bara att det ska gå snabbt och smidigt, det behöver inte gå *långsamt* och smidigt.

När kvinnan har korsat gränsen till att bli kontrollerande så upplever mannen i detta fall stress, en känsla som han vanligen inte förknippar med matlagning. Lindas upplevelse kring matlagning verkar snarare vara frustration, dels för att den inte blir gjort effektivt och inte heller enligt hennes förväntning.

Att kvinnor skapat en känsla för hushållssysslor, innebär inte att de upplever utövandet som direkt lustfyllt (Aarseth, 2011), utan som Linda, upplever matlagningen som ett ansvar och onödigt ont, som måste göras. Nathaniel tycks gör ett försök till att ta ansvar för matlagningen, en syssla han upplever lustfylld, men Lindas ansvars känsla kring hur effektivt det utförs, inte når upp till hennes förväntningar, vilket resulterar i forma av frustration hos Nathaniel, som tar avstånd från sysslan.

Det tycks alltså uppstå en konflikt när paret upplever och tolkar ansvar för hushållssysslor olika.

7. Avslutning

Kvinnorna i denna studie uppfattades ha en godare förmåga att ta andra människor i beaktning kring aktiviteter, vilket resulterar i att de *gör det*. Att kvinnorna *gör* vissa saker inom hemmet kan beskrivas med termen att de utvecklade en form av *omsorgsmoral* (Trontos, 1993) eller *känsla* (Aarseth, 2011) för vardagens praktiker. Att *inte ha koll* kännetecknades av deltagarna som att vara oförmögen att förstå och uppfatta hur saker och ting ska planeras eller struktureras. Omsorgsmoral eller ansvar förklaras även komma med *måsten*. Måsten kunde känneteckna olika uppgifter som ingick i hemmets vardag. Vardagliga göranden och *måsten* kunde i vissa fall upplevas och tolkas som en svår praktik som präglas för förväntningar. Aktuella förväntningar kring könsroller gjorde att deltagarna upplevde sig ha svårt att möta dessa föreställningar. Föreställningar var ofta grundade i traditionella könsroller eller enligt den heteronormativa matrisen.

Något som paren kunde tänka sig urskilja från det etablerade könsrollerna var att dessa processer är dynamiska och under förhandling. Det finns föreställning kring genus som deltagarna anser vara på väg att förändras. Förändring inom den heteronormativa matrisen upplevs bland deltagarna som något ibland svårt att navigera och förhålla sig till.

Bland samtliga par i denna studie var det kvinnan som bar huvudansvar för att ta hand om saker och ting samt det emotionella ansvaret för partner, barn, djur eller andra vänner eller familjemedlemmar. Detta ansvar benämns oftast med att vara omtänksam eller tänka på, när de talar om det i vardagens praktik, och något som de ofta uppfattade som positivt.

Det ansvarstagandet som dock benämns som kontrollerande är när paren uppfattar kvinnornas omhändertagande och utövandet som påfrestning, jäkt eller för påstridigt. Kvinnorna upplevs under dessa processer inte som inkännande, responsiva och anpassningsbara, och de ser dessa utövande mer som något som måste göras. Det är vid denna skärningspunkt som livet snarare blir och upplevs som ett projekt, där beslut skall fattas rationellt snarare än relationellt och med omtanke. Detta kontrollerande beteende uppfattas ibland negativt eller något som den manliga partnern inte kan uppnå eller bli, och därför avsäger sig männen hellre detta ansvar. Att *hinna allt* och *måsten* tillfaller ofta kvinnorna, och därför blir det dom som får stå för den planering och framförhållning vardagen kräver.

Detta vardagliga görande kan möjligen benämnas som ett typ av projektledning, som vi oftare ser i dagens samhällsdebatter.

Sammanfattningsvis visar studien att vardagspraktiker upplevs olika, beroende av normer och föreställningar kring kön, genus och heteronormativitet.

Litteraturförteckning

Aarseth, Helene. (2011). *Moderne familieliv: den likestilte familiens motivasjonsformer*. Oslo: Cappelen Damm akademisk

Ambjörnsson, Fanny. (2018). *Tid att städa: Om vardagsstädningens praktik och politik* (p. 248). Kriterium.

Brodin, J. (1997). *Jämställda?: intervjuer med unga par om arbetsfördelning, ekonomi och framtid*. Stockholm: Stockholms universitet

Bromseth, J., & Ambjörnsson, F. (2010). *När du gifter dig och får barn...: om ålder, heteronormativitet och genus*.

Butler, Judith. (2007). *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*, Göteborg: Daidalos.

Dahl, Ulrika. (2016). *Kön och genus, femininitet och maskulinitet. En introduktion till genusvetenskapliga begrepp*, 5, 15 – 17. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning.

Gemzöe, L., Holmqvist, T., Kulick, D., Thurén, B. M., & Woodford-Berger, P. (1989). *Sex, genus och makt i antropologiskt perspektiv. Tidskrift för genusvetenskap*, 9(1), 44-53.

Hernes Gudmund. (1975). *Makt og avmakt*. Universitets- forlaget.

Hirdman, Yvonne (1988). ”Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning”, *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 3: 49–63.

Hochschild, A. Machung A. (1989). *The second shift*. New York: Viking Penguin

Hochschild, Arlie Russell. (1983). *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*. Berkeley: U of California. Print.

Jämställdhetsmyndigheten. (11 april 2023). *DELMÅL 4: JÄMN FÖRDELNING AV DET OBETALDA HEM- OCH OMSORGSARBETET*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/>.
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmal-4-jamn-fordelning-av-det-obetalda-hem-och-omsorgsarbetet/>

Magnusson, Eva (2006). *Hon, han och hemmet: genuspsykologiska perspektiv på vardagslivet i nordiska barnfamiljer*. Stockholm: Natur och Kultur

Mol, A. (2021). *Eating in theory*. Duke University Press.

Pink, S. (2020). *Home truths: Gender, domestic objects and everyday life*. Routledge.

Platzer, Ellinor (2003). *Genuskontrakt och social differentiering: om kariärfamiljers efterfrågan på hushållstjänster*. I Mulinari, Sandell och Schömer (red) *Mer än bara kvinnor och män: feministiska perspektiv på genus*. Lund: Studentlitteratur

Roman, C. & Peterson, H. (2011). *Familjer i tiden: förhandling, kön och gränslöst arbete*. Umeå: Boréa Bokförlag

SCB. (2021). *En fråga om tid. En studie av tidsanvändning bland kvinnor och män 2021*.
URN: NBN:SE:SCB-2022-LEBR2202_pdf

Sjöström, J., & Eriksson, C. (2019). *Jämställdhet - En självklarhet! Eller?: En kvalitativ studie om hur förhandling och uppdelning av hushållsarbete sker mellan unga heterosexuella par*.

Tronto, J. C. (1993). *Moral boundaries: A political argument for an ethic of care*. Psychology Press.